

Sənətşünaslıq

Təsviri sənətdə Natəvan obrazı

Xəzər Zeynalov

Sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru
AMEA Memarlıq və İncəsənət İnstitutu. Azərbaycan.
E-mail: khazar.zeynalov@yandex.com

Annotasiya. Məqalədə Azərbaycan təsviri sənətində görkəmli şairə Natəvanın bədii obrazının yarıdılmasından bəhs edilir. Müəllif qeyd edir ki, bu obraza maraq ötən əsrin 50-ci illərinin əvvəllərində şairənin anadan olmasının 120 illiyi qeyd edilən zaman yaranıb. Ömər Eldarovun yaratdığı plastik portretin ardınca rəssamlar rəngkarlıq və qrafikada Natəvanın obrazlarını çəkməyə başladılar. Şairənin obrazını Oqtay Sadiqzadə, Nəcəfqulu İsmayılov, Altay Hacıyev və başqaları yaratmışlar. Şairənin obrazı gənc rəssamların da marağına səbəb olub. Respublikanın gənc rəssamlarının nümayəndəsi Çingiz Mehbalıyev maraqlı tematik kompozisiya yaradıb. Burada populyar tarixi süjet – XIX əsrin ortalarında Qafqaza səfər etmiş məşhur fransız yazıçısı Aleksandr Düma ilə Natəvan arasında şahmat oyunu əks olunub. Məqalədə Natəvanın digər heykəltəraşlıq obrazlarından da bəhs edilir ki, bunlar arasında Şuşada ucaldılmış, vaxtilə erməni vandalları tərəfindən dağıdılan, hazırda isə tamamilə bərpa olunaraq ilkin yerinə qaytarılan büstü diqqət çəkir.

Açar sözlər: təsviri sənət, Natəvan obrazı, Ömər Eldarov, Oqtay Sadiqzadə, Nəcəfqulu İsmayılov

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 02.04.2022; qəbul edilib – 17.04.2022

The image of Natavan in the visual arts

Khazar Zeynalov

Doctor of philosophy in art
Institute of Architecture and Art of ANAS. Azerbaijan.
E-mail: khazar.zeynalov@yandex.com

Abstract. The article talks about the creation of the artistic image of the famous poetess Natavan in the fine arts of Azerbaijan. The author notes that interest in this image arose in the early 50s of the last century, when the 120th anniversary of the birth of the poetess was celebrated. Following the plastic portrait created by Omar Eldarov, the artists began to capture the images of Natavan in painting and graphics. In particular, the images of the poetess were created by Ogtay Sadygzade, Najafgulu Ismailov, Altai Hacıyev and others. The image of the poetess also attracted the attention of young artists. Chingiz Mehbalıyev, a representative of young artists of the republic, created an interesting thematic composition, which depicts a popular historical plot – a game of chess between Natavan and the famous French writer Alexander Dumas, who visited the Caucasus in the middle of the century before last. The article also talks about other sculptural images of Natavan, among which stands out the bust installed in Shusha, desecrated by Armenian vandals in the past, and now completely restored and returned to its original place.

Keywords: fine arts, image of Natavan, Omar Eldarov, Ogtay Sadygzade, Najafgulu Ismailov

Article history: received – 02.04.2022; accepted – 17.04.2022

Giriş / Introduction

Azərbaycan təsviri sənətində Qarabağ xanı Mehdiqulu xan Cavanşirin qızı, şairə Xurşidbanu Natəvanın obrazı geniş yayılmışdır. Cəsarətlə demək mümkündür ki, Azərbaycan təsviri sənətində yaradılan tarixi qadın obrazları içərisində şairə Natəvanın surəti həm say, həm də bədii-estetik əhəmiyyətinə görə ilk yerlərdən birini tutur. Tomris, Nüşabə kimi hökmdar qadınlarla, Nigar, Həcər kimi qeyrətli ömür-gün yol-

daşlarıyla, Dəstinə xatun, Sara xatun kimi mahir diplomatlarla, Məhsəti Gəncəvi, Ağabəyim ağa, Heyran xanım, aşiq Pəri kimi istedadlı, əli qələmli şairələrlə bir cərgədə duran Natəvan milli mədəniyyətin layiqli simvoluna çevrilmişdir. Natəvanın obrazı ədəbiyyatda, teatrda, musiqidə, rəssamlıq və heykəltəraşlıqda əbədiləşdirilmiş, xalqımızın mənəvi dəyərlərinin, qan yaddaşının uca saxlanc yerinə çevrilmişdir.

Əsas hissə / Main Part

Azərbaycan təsviri sənətində Natəvan obrazına maraq XX əsrin 50-ci illərində yaranıb. Həmin dövrdə şairənin anadan olmasının 120 illiyi qeyd olunurdu. Bu münasibətlə onun kitabları çap edilir, şairlər, yazıçılar tərəfindən bədii obrazı yaradılırdı. Yubiley ərəfəsində tanınmış şəxsiyyətlərin ədəbi və bədii surətlərinin yaradılması bir növ ənənəyə çevrilmişdi. O vaxta qədər Firdovsinin 1000 (1934), Nizaminin 800 (1941; 1946-cı ildə geniş qeyd edildi) və başqa klassiklərin yubileyləri keçirilmiş, ikonoqrafik surətləri yaradılmışdı. Bu sırada Natəvanın da yer alması əbədi-bədii irsə layiqli münasibətin məntiqi davamı kimi qiymətləndirilməli idi.

İlk olaraq Natəvan obrazına istedadlı heykəltəraş, o zaman hələ çox gənc olan Ömər Eldarov müraciət etdi. Ömər Eldarov şairənin obrazını iki variantda hazırlayıb. Bunlardan biri büst, digəri isə tam heykəldir. Kompozisiya baxımından bu iki obraz arasında müəyyən yaxınlıq var, lakin onlar bir-birini təkrar etmirlər.

Ömər Eldarov ilk olaraq şairənin ağ mərmərdən kiçikhəcmli büstünü hazırladı. Büst üzərində iş 1955-ci ildə başa çatdı. Bu zaman gənc heykəltəraşın cəmi 28 yaşı vardı. İkonografiya kimi o, şairənin övladları ilə birgə çəkdiyi, XIX əsrin 60-cı illərinin əvvəllərinə aid fotosundan istifadə etdi. Ömər Eldarov təkcə ikonoqrafiyanı deyil, kompozisiyanı da həmin fo-

todan götürmüşdü; o, foto ilə plastik obraz arasında bağlantı yaratmaq istəyirdi. Lakin heykəltəraş fotonu olduğu kimi əks etdirməyərək, ona müəyyən bədii ştrixlər daxil etdi. Fotoda şairə sağ əlini başına söykədiyi halda, büstdə o, sol əlini başına dayaq verib. Heykəltəraş şairənin qələm tutan sağ əlini lüzumsuz “yük”dən azad etmək istəyirdi. Doğrudur, büstün əlində qələm yoxdur. Lakin şairənin beş il sonra yaradılan monumental obrazında o, artıq əlində qələm tutaraq xəyala dalmış durumda təsvir olunur. Natəvanın sinəsindəki medalyon, qollarındakı krujevalar fotoda olduğu kimidir. (şəkil 1) “Əsər 1955-ci ildə Zaqafqaziya rəssamlarının Bakıda keçirilən sərgi-toplantısında uğurla nümayiş etdirilir. Həmin vaxt Bakıda SSRİ Rəssamlar İttifaqının və SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının birgə iclası da keçirilmişdi. SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının vitse-prezidenti, məşhur heykəltəraş Y.V.Vuçetiç toplantıda çıxış edərək portreti yüksək dəyərləndirmiş və “Xurşidbanu Natəvan” əsərinin Stalin mükafatına təqdim olunmasını təklif etmişdi” [1].

Şairənin 1960-cı ildə açılışı olmuş monumental obrazında lirik məzmun daha qüvvətli ifadə olunub. Müəllif obrazın plastik həllində romantik əhvali-ruhiyyəni gücləndirmiş, onun geyiminin qatlarını, büküşləri daha sərbəst və monumental planda həll etmişdir [3, s.99]. Şairə əlini başına söykəməmiş, sadəcə incə hərə-

kətlə çənəsinə dayamışdır ki, bu da fiqurun lirik məzmununu qüvvətləndirir. Fotoda və büstdə olan medalyon da görünür – onun yerini kübar geyimin barokkonu xatırladan dərin büküşləri tutmuşdur. Yaradıldığı zamandan 60 ildən artıq vaxt ötməsinə baxmayaraq, bu heykəl Natəvan obrazının üslub ikonası olaraq qalmaqdadır və mövcud foto ilə yanaşı, şairənin ikonoqrafiyasının əsas tipidir.

1982-ci ildə şairənin 150 illik yubileyi qeyd olundu. Bu hadisə Natəvan obrazına marağın artmasına səbəb oldu. Məhz buna görə, Natəvanın bədii obrazlarının bir çoxu məhz 80-ci illərin əvvəllərində yaradılıb. Oqtay Sadıqzadə, Altay Hacıyev, Nəcəfqulu İsmayılov, Arif Hüseynov və başqaları şairənin müxtəlif görünüşlü obrazlarını yaratmışlar. Maraqlıdır ki, onların əksəriyyəti bu obraza bir yox, bir neçə dəfə müraciət edib. Hər dəfə də rəssamlar şairəni yeni görünüşdə, fərqli durumda təsvir etmişlər.

Bu sırada ilk yerlərdən birini Xalq rəssamı Oqtay Sadıqzadənin çəkdiyi portret tutur. Rəssam Natəvan surətinə iki dəfə müraciət etmişdir. Bunlardan birini rəssam 70-ci illərdə çəkib. Portretdə Natəvan əsl Azərbaycan xanımı kimi təsvir olunub. Mahir sənətkar olan Oqtay Sadıqzadə gənc Natəvanın bütün gözəlliyini, zərifliyini, qadınlara xas olan işvəli manerasını böyük məharətlə kətana köçürmüşdür. Rəssam məlum fotodan yaradıcılıqla istifadə etmiş, Natəvanın üzünün istiqamətini, baxışlarının rakursunu, oturuşunu dəyişmiş və orijinal bir obraz yaratmağa müvəffəq olmuşdur. Rəssam şairəni idealizə etmiş, bir qadın olaraq onu fotodakı yaşından daha cavan, gözəl və cazibədar göstərmişdir. Oqtay Sadıqzadənin lirikası bir qədər fərqlidir – o, Natəvanı əli qələmlə deyil, əlində gül tutmuş durumda təsvir edir. Natəvan dizləri üstündə qoşaladığı kiçik, incə əllərində iki ədəd zərif qızılgül tutaraq sanki xəyala dalmışdır. Lakin onun baxışları o qədər də dalğın deyil. Gənc şairənin iri, qara gözləri tamaşaçıya deyil, bir qədər sağa baxır. Az qala çatma qaşlar, incə, çirməli dodaqlar Natəvanın zərif üzünə xüsusi yaraşır. O, başına ağ örpək salmış, əyninə qırmızı köynək geymişdir. Yanındakı kiçik mizin üstündə kağız, qələmdan, kitab, arxa planda lirik təbiət mənzərəsi – sıx ağaclar, uzaqda dağlar görünür.

1983-cü ildə Oqtay Sadıqzadə Natəvanın daha bir portretini yaratdı. (şəkil 2) Bu iki portret arasında müəyyən fərqlər vardır. Birinci portretdə Natəvan gənc qız olaraq təsvir edilmişdir. İkincisində isə o, gənclik təravətini qoruyub saxlasa da, nisbətən yaşlı görünür. Bu portretdə Natəvan əsl kübar xanım kimi təsvir edilib. O, sol əlini üzünə dayaq vermiş, qızılgül tutduğu sağ əlini dizinin üstünə qoymuşdur. Maraqlıdır ki, Natəvan ayağını ayağının üstünə aşırır – bu, Şərq qadını üçün kifayət qədər inamlı bir jestdir. Natəvanın əynindəki kübar geyim, ətəyinin dərin büzmə və qatları klassik Avropa portret boyakarlığı normalarını xatırladır. Birinci portretdən fərqli olaraq burada tünd rənglər üstündür. Kompozisiyanın ümumi kolorit həllində sarı-qəhvəyi rəng çalarları dominantlıq təşkil edir. Maraqlıdır ki, burada Natəvan birinci portretə olduğu kimi, qaragözlü yox, qonurgözlüdür. “Təmtəraqlı planda düşünülmüş portretdə rəssam təbii və sərbəst vəziyyətdə oturmuş Xan qızını olduqca real təsvir etməyi bacarıb. Obrazın üzündə zərif, incə hisslər özünü büruzə verir, üzün cizgiləri və paltarının qollarındakı krujevanın naxışları ilə haşiyələnmiş əllərin zərif cizgiləri tamaşaçıya valeh edir. Xurşidbanu Natəvanın baş örtüyü, geyimi, xalı və sair detallar portretə xas olan milli koloriti daha da gücləndirir” [7].

Natəvan obrazına müraciət edən sənətkarlardan biri də Əməkdar İncəsənət xadimi Nəcəfqulu İsmayılovdur. Çoxları Nəcəfqulu İsmayılovu satirik qrafika ustası kimi tanıyır. Bu, doğrudan da belədir, lakin o, həm də yağlı boya ilə işlənmiş uğurlu portretlər ustasıdır. Bu sırada alim, şair və yazıçıların obrazı xüsusi önəm daşıyır. Nizami, Xaqani, Nəsimi, Molla Pənah Vaqif, Abbasqulu ağa Bakıxanov, Cəlil Məmmədquluzadə və başqalarının portretləri yüksək sənətkarlıqla işlənilib. “Müxtəlif illərdə və tarixi dövrlərdə yaradılmasına baxmayaraq, bunların hamısı, ilk növbədə, müəllifin milli vətənpərvər mövqeyindən irəli gələn tarixi keçmişimizə ictimaiyyətə və ehtiramla baxışını səciyyələndirir” [2, s.72].

Nəcəfqulu İsmayılov ötən əsrin 80-ci illərində Natəvanın obrazına da müraciət etmişdir. Onun fırçasına məxsus portretlərdən birində Natəvan ağacların yenidən çiçəkləndiyi bahar ça-

ğında, səfalı bir bağçada təsvir olunub. Natəvanın arxasında dairəvi çarhovuz, onun kənarında isə tovuz quşu görünür. Gənc və tərəvətli qadın kimi idealizə edilən şairənin əynində Azərbaycan xanımlarına xas olan milli geyim, başında ağ örpək vardır. Əlində kağız tutmuş Natəvan sakit nəzərlərlə tamaşaçıya baxır. (şəkil 3)

Rəssamın yaratdığı başqa bir portretdə Natəvan yenə də ayaqüstə təsvir olunub. Lakin o, təbiət qoynunda deyil, otaqdadır. Kompozisiya baxımından bu iki surət bir-birini, demək olar ki, təkrarlayır. Natəvan sol əlində kağız, sağ əlində qələm tutmuşdur (birinci portretə qələm yoxdur). Əsərin orijinal cəhəti bundan ibarətdir ki, Natəvan nəzərlərini bir qədər aşığı dikmişdir. Bu obrazda şairə daha az idealizə olunub. Onun simasında zahiri gözəllikdən daha çox nəciblik, səmimilik, əsl Azərbaycan qadınına xas olan ismət, utancaqlıq nişanələri özünü büruzə verir. Əsərin kolorit həllində rəssamın çox sevdiyi yaşıl rəng çalarları üstündür. Hər iki portretə Natəvan qonur gözlüdür.

Natəvan obrazına müraciət etmiş klassik sənətkarlarımızdan biri də Xalq rəssamı Altay Hacıyevdir. Altay Hacıyev görkəmli şairənin bir neçə obrazını yaratmışdır. Ümumiyyətlə, Altay Hacıyevi Natəvanın ən çox surətini çəkmiş olan rəssam kimi səciyyələndirə bilərik. Onun həтта mili geyimli xarakterik qadın surətləri belə Natəvanla oxşar cizgilərə malikdir. Milli təsviri sənət tarixində Altay Hacıyev silsilə qadın obrazlarının yaradıcısı kimi tanınır. O, Azərbaycan tarixi və mədəniyyətində önəmli rol oynamış məşhur qadınların silsilə obrazlarını işləmişdir.

Altay Hacıyevin çəkdiyi maraqlı əsərlərdən biri Natəvan triptixidir. Triptixin mərkəzi hissəsində Natəvanın poetik obrazı canlanır. Ətraf hissələr isə gül-çiçək təsvirlərindən ibarətdir. Bu təsvirlər təsadüfi olmayıb Natəvanın öz bədii yaradıcılığını əks etdirir. Məlum olduğu kimi, Natəvan istedadlı rəssam olmuşdur. “Əgər M.M.Nəvvab bunu (*rəssamlığı – müəl.*) daha çox Şuşada, Usta Qəmbər isə Şəkiddə gerçəkləşdirdikləri divar rəsmlərində ifadə etmişdisə, Natəvan ifadə vasitələrinin özünəməxsusluğunu qrafika sahəsində reallaşdırmışdı” [4]. O, gözəl tikiş salmağı da bacarırdı. Vaxtilə Natəvan Bakıda olarkən Qafqaza səyahətə gəlmiş məşhur

fransız yazıçısı Aleksandr Dümaya (ata) öz əl işlərindən hədiyyələr vermişdi. “Rəssamlıq fəaliyyəti ilə poetik yaradıcılığı vəhdət təşkil edən Natəvanın bizim dövrə gəlib çatmış yaradıcılıq irsi bir o qədər çox olmasa da, onlar Azərbaycan incəsənətini yeni bədii çalarlarla zənginləşdirən sənət əsərləri kimi qəbul olunur. Yaşayan tariximiz Xurşidbanu Natəvanın Qafqazda, o cümlədən, Bakıda səfərdə olmuş böyük fransız yazıçısı Aleksandr Dümaya özünün heyrətamiz tikmələrini bağışladığı faktını yaşatmaqdadır” [6].

Triptixin kənarlarında, həmçinin mərkəzi hissədə təsvir olunan gül-çiçək təsvirləri kompozisiya və kolorit baxımından Natəvanın tikişlərini xatırladır. Natəvanın özü də olduqca lirik səpkidə əks olunub. Altay Hacıyevin palitrasına xas əlvan, isti rənglər triptixin rəng həllinin əsasını təşkil edir.

Biz yuxarıda Aleksandr Dumanın adını çəkdik. Onun Natəvanla olan maraqlı xatırlamalardan biri, bəlkə də birincisi yazıçının şairə ilə şahmat oynaması və ona uduzmasıdır. Bu hadisə maraqlı fakt kimi tarixə düşmüşdür. Həmin epizod rəssamlarımızın da diqqətini cəlb edib. Altay Hacıyevin Natəvan mövzusunda çəkdiyi ilk yağlı boya əsərlərindən biri məhz bu əhvalatı əks etdirir. Şəkildə Natəvanın əyləşərək Duma ilə şahmat oynaması təsvir olunub. Tarixi faktlardan bəllidir ki, bu görüş 1958-ci ildə Bakıda, polismeyster Piqulevskinin evində baş tutub. Arxa planda iri və açıq balkon qapılarından Bakının mənzərəsi – Qız qalası, Sınıq qala (Məhəmməd) məscidinin minarəsi, İçərişəhərin tikililəri görünür. Rəssam dramatik anı – Natəvanın Dumanı mat etdiyi məqamı əks etdirmişdir. Dumanın yanında ayaqüstə Natəvanın həyat yoldaşı Xasay bəy Usmiyev dayanmışdır. Onun heyrət dolu nəzərləri şahmat taxtasına dikilib. Təəccüblənmiş Xasay bəy həyat yoldaşının fransız yazıçısına qalib gəldiyinə inana bilmir.

Altay Hacıyev Natəvanın daha bir neçə obrazını işləyib. Duma ilə olan səhnədən başqa, onların hamısı lirik ovqatda yaradılıb. Əsərlərdən birində Natəvan yaxın planda, lirik-romantik səbkidə təsvir edilib. Onun iri, ala gözləri tamaşaçıya dikilmişdir. Başına saldığı zərif tül yaylıq şairənin üzünü qismən örtmüşdür. Bu

nunla da rəssam əsl Azərbaycan qadınına xas olan həya və ismət nişanələrini Natəvan obrazında, həm də lirik əhvali-ruhiyyədə əks etdirmişdir. Portretin rəng həlli maraqlıdır. Adətən Altay Hacıyev əksər Azərbaycan rəsamları kimi, əlvan rənglərə meyil edir. Sözügedən portretdə isə bəyaz rəng tonları üstündür. Əsər demək olar ki, tamamilə ağ rəng tonları ilə işlənib.

Natəvanın iri, cazibədar gözlərinin rənginin açıq olması da diqqətdən kənar qalmır. Maraqlıdır ki, digər portretlərdə Altay Hacıyev onu ya qara, ya da qonur gözlü təsvir edir.

Natəvanın Düma ilə şahmat oynaması və ona qalib gəlməsi başqa rəsamların da diqqətini cəlb edib. Gənc rəssam Çingiz Mehbaliyev bu mövzuda maraqlı əsər işləyib. Sözü gedən kompozisiya “Xurşidbanu Natəvan və Aleksandr Dümanın şahmat oyunu” (2014) adlanır [5]. Əsərin kompozisiyası təxminən Altay Hacıyevin yaratdığı əsərə bənzəyir. Açıq pəncərədən Bakı mənzərəsi, Qız Qalası, Xəzər dənizi görünür. Lakin burada Xasay bəy surəti yoxdur. Əsərdə iki surət – gənc Natəvan və xeyli yaşlı Düma təsvir olunmuşlar. Natəvan əlində tutduğu fiquru qalibənə tərzdə şahmat taxtasına qoymağa hazırlaşır və yazıçıya baxaraq gülümsəyir, sanki onun uduzduğunu demək istəyir. Düma isə bunu başa düşdüyündən, çarəsiz nəzərlərlə şahmat taxtasına baxır. Əlavə edək ki, Natəvanın o zaman cəmi 26 yaşı vardı. Çingiz Mehbaliyevin çəkdiyi tablo şairənin müasir dövrdə yaradılan obrazlarına aiddir. Əsərdə Natəvan surəti bir qadın kimi hədsiz idealizə olunub. Onun zahiri gözəlliyi, Azərbaycan qızlarına xas olan qara qaş-gözü, saçları, qalın hörü-yü, incə qaməti diqqəti dərhal cəlb edir. Əsəri Natəvana həsr edilmiş süjetli tablolar içərisində

maraqlı nümunələrdən biri kimi dəyərləndirmək olar.

Biz yuxarıda Natəvanın plastik obrazlarından söhbət açdıq. Ömər Eldarovun yaratdığı heykəllərdən başqa, Natəvan obrazı digər yapma sənəti ustalarının da diqqətini cəlb edib. Adətən Natəvan heykəlinə söz düşəndə ilk öncə şairənin Bakının mərkəzindəki heykəli yada düşür. Daha sonra göz önünə Natəvanın Şuşadakı büstü gəlir. Güllələnmiş, təhqir edilmiş büst. Şükürlər olsun ki, o çətin, ağır günlər artıq arxada qalmışdır. Vaxtilə Şuşadan metallom kimi Gürcüstana aparılmış, sonra isə pulla alınaraq Bakıya gətirilmiş Üzeyir bəyin, Natəvanın, Bülbülün güllələnmiş tunc heykəlləri indi öz yerlərində, Şuşada bərqərar olmuşlar. Xatırladaq ki, Natəvanın Şuşadakı büstünün müəllifi Əməkdar İncəsənət xadimi, tanınmış heykəltəraş Həyat Abdullayevdir. Büst 1982-ci ildə, şairənin 150 illiyi münasibəti ilə Şuşada qoyulmuşdur. Obraz kifayət qədər sadə, lakin lakonik, mənalı kompozisiya həllinə malikdir. Başlı örpəkli Natəvan sirayətə baxışlarla irəliyə baxır. O, sinəsinə sıxdığı əllərində kitab tutmuşdur. Vaxtilə erməni vandalları bu tunc kitabı qoparıb sindirmişdilər. İndi həmin heykəl, deyildiyi kimi, tam bərpa olunmuş vəziyyətdə öz yerini tutub. Xalq rəssamı Arif Hüseynov 2020-ci ildə nəşr etdirdiyi “Qarabağnamə” adlı qrafik rəsmlərdən ibarət kitab-albomunda həmin heykəli də təsvir edib. O zaman hələ 44 günlük müharibə olmamışdı, böyük zəfərə hələ neçə ay vardı. Onda heykəl də özünün çətin günlərini yaşayırdı. Rəssam heykəli elə bu cür də təsvir edib: siması kədərli, pərişan, üzü, geyimi çatlar içində... Lakin çox keçmədi ki, Qarabağın başı üzərindən qara buludlar çəkilib getdi. Heykəl də öz yurduna qayıtdı.

Nəticə / Conclusion

Natəvan obrazı Azərbaycan təsviri sənətində geniş yayılmış tarixi-bədii obrazlardan biridir. XX əsrin 50-ci illərindən başlayaraq 70 ildən artıqdır ki, bu obraz rəssam və heykəltəraşların diqqət mərkəzindədir.

Natəvan surəti təsviri sənətdə milli obraza çevrilmiş, böyük rəmzi-estetik məzmun kəsb etmişdir. Son dövrlərdə incəsənətdə geniş ya-

yılmış milli avanqardizm təmayülləri portret janrını, həmçinin tarixi-tematik mövzuları bir qədər sıxışdırmasına baxmayaraq, sözügedən obraz bu gün də gündəmdədir. Şübhə yoxdur ki, gələcəkdə təsviri sənətdə Natəvan obrazı inkişaf edəcək, onun yeni təfsir formaları meydana çıxacaqdır.

Ədəbiyyat / References

1. Əliyev Z. Plastikanın poetik tutumunu yaşadan abidə // Mədəniyyət, 2017, 25 yanvar.
2. Kamil Xanlarov, Baba Əliyev, Nəcəfqulu İsmayılov. Sərvət (mətnin müəllifləri T.Əfəndiyev, G.Quliyeva). Bakı: Şərq-Qərb, 2013.
3. Qacar G. Ömər Eldarov. Heykəltəraşlıq. Bakı, APA qrup, 2005.
4. <https://kayzen.az/blog/kulturologiya/25777/xan-q%C4%B1z%C4%B1-xur%C5%9Fudbanu-nat%C9%99van%C4%B1n-r%C9%99ngl%C9%99r-al%C9%99mi.html>
5. <https://modern.az/az/news/62373/xursudbanu-natevanin-aleksandr-dumani-mat-elemesi-fotolar>
6. <https://525.az/news/191686-milli-estetik-tefekkurde-xursidbanu-natevan-obrazi-togrul-ceferli-yazir>
7. <https://525.az/news/191792-milli-estetik-tefekkurde-xursidbanu-natevan-obrazi>

Образ Натаван в изобразительном искусстве

Хазар Зейналов

Доктор философии по искусствоведению

Институт архитектуры и искусства НАНА. Азербайджан.

E-mail: khazar.zeinalov@yandex.com

Резюме. В статье говорится о создании художественного образа известной поэтессы Натаван в изобразительном искусстве Азербайджана. Автор отмечает, что интерес к этому образу возник в начале 50-х годов прошлого века, когда отмечалось 120-летие со дня рождения поэтессы. Вслед за пластическим портретом, созданным Омаром Эльдаровым, художники начали запечатлеть образы Натаван в живописи и графике. В частности, образы поэтессы создали Огтай Садыхзаде, Наджафкули Исмаилов, Алтай Гаджиев и другие. Образ поэтессы привлек внимание и молодых художников. Чингиз Мехбалиев, представитель молодых художников республики, создал интересную тематическую композицию, в которой изображен популярный исторический сюжет – игра в шахматы между Натаван и известным французским писателем Александром Дюма, побывавшем на Кавказе в середине позапрошлого века. В статье говорится и о других скульптурных образах Натаван, среди которых выделяется бюст, установленный в Шуше, в прошлом оскверненный армянскими вандалами, а ныне полностью реставрированный и возвращенный на прежнее место.

Ключевые слова: изобразительное искусство, образ Натаван, Омар Эльдаров, Огтай Садыхзаде, Наджафкули Исмаилов

ŞƏKİLLƏR

Şək. 1. Ömər Eldarov. Şairə Natəvanın büstü. Mərmər. 1955.

Şək. 2. Oqtay Sadıqzadə. Natəvan. Kətan, yağlı boya. 1983.

Şək. 3. Nəcəfqulu İsmayilov. Natəvan. Kətan, yağlı boya. 1981.